

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради

НПУ імені М.П. Драгоманова

«24» серпня 2022 р.

Протокол № 5

Проректор з навчально-

методичної роботи

проф. Вернуб Р. М.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

освітньо-професійної програми
Дошкільна освіта

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальності **012 Дошкільна освіта**

Шифр за навчальним планом **ПП 2.02**

Київ 2022

Розробник програми:

Шулигіна Раїса Андріївна, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензенти:

Довбня Софія Олегівна, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

Кудіна Валерія Василівна, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології і педагогіки Київського
національного лінгвістичного університету

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної
ради НПУ імені М.П. Драгоманова «22» листо. 2022 року, протокол № 4

Голова НМР _____

проф. Вернидуб Р.М.

I. Пояснювальна записка

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня «бакалавр», галузі знань 01 Освіта, спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення історичних закономірностей розвитку історико-педагогічних явищ в теорії і практиці дошкільної педагогіки, виховання, школи і педагогічної думки в різні історичні періоди з найдавніших часів до наших днів.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, загальна, соціальна, вікова, дошкільна педагогіка, загальна психологія, дидактика, конкретні методики, соціологія, основи педагогічної майстерності, основи наукових досліджень.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» є ознайомлення студентів з основними закономірностями розвитку історико-педагогічних явищ в теорії і практиці дошкільної педагогіки, здобутками вітчизняної та зарубіжної дошкільної педагогіки, підготовка кваліфікованих фахівців в галузі дошкільної освіти, здатних до практичної професійної діяльності та здійснення самостійного наукового дослідження проблем з навчання і виховання дітей на основі методу конкретно-історичного підходу до явищ минулого на різних його етапах.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» є:

- формування у студентів знань про розвиток освіти та виховання, зокрема громадського дошкільного виховання в різних країнах, в тому числі й в Україні, у різні історичні епохи; розвиток педагогічної думки в педагогічних системах класиків зарубіжної та вітчизняної дошкільної педагогіки;
- формування у студентів системи поглядів на історію педагогічної думки і освіти, громадського дошкільного виховання в Україні та зарубіжних країнах;
- вироблення у студентів об'єктивного підходу до історико-педагогічних явищ;
- розвиток умінь аналізувати педагогічні системи минулого та інтегрувати у сучасну практику навчання і виховання дітей дошкільного віку;
- вироблення наукового підходу до опрацювання та вивчення літературних педагогічних першоджерел (праць видатних педагогів): вміння здійснювати науковий огляд систематизованих першоджерел, користуватись прийомами швидкого, уповільненого, вибіркового та змішаного читання, засобами накопичення матеріалів в процесі критичного аналізу літератури;
- виховання почуття пошани до педагогічної спадщини свого народу;
- набуття умінь і навичок використання історичного методу для вирішення практичних завдань навчання та виховання дітей дошкільного віку;
- розвиток інтересу та прагнення до самостійної навчальної та наукової діяльності, самостійності мислення;
- підготовка студентів до здійснення самостійного педагогічного дослідження та оформлення його у вигляді курсової чи дипломної роботи;
- формування у процесі навчання професійної майстерності, організаційно-методичних навичок, вміння творчо використовувати отримані знання у практиці навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Основні *результати навчання і компетентності* згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Програмні результати навчання	Компетентності
1	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов	Інтегральна компетентність
2	ПН-09. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний освітній простір закладу дошкільної освіти.	КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
3	ПН-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.	КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
4	ПН-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.	КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

II. Орієнтовний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90** годин **3** кредити.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЕКТС 90 год.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна і вечірня форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд	с.р.		л	п	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Історія західноєвропейської педагогічної думки в контексті дошкільного виховання												
Тема 1.1. Історія дошкільної педагогіки як галузь наукового пізнання. Антична педагогіка. Виховання і навчання в епоху Середньовіччя	12	–	1	–	–	2	2	–	–	–	–	2
		2	1	–	–	6	9	1	–	–	–	8
Тема 1.2. Педагогічна думка про дошкільне виховання у Європі в епоху Відродження та Реформації	10	2	2	–	–	6	9	–	1	–	–	8
Тема 1.3. Педагогічні думки про дошкільне виховання у спадщині педагогів Західної Європи (XVII-XVIII ст.) та становлення суспільного західноєвропейського дошкільного виховання (XIX ст.)	10	2	2	–	–	6	9	1	–	–	–	8
Тема 1.4. Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти XX-XXI століття. Європейська освіта нового часу.	12	2	4	–	–	6	11	2	1	–	–	8
Разом за змістовим модулем 1	44	8	10	–	–	26	40	4	2	–	–	34
Модуль 2.												
Історія і практика розвитку суспільного дошкільного виховання на українських землях												
Тема 2.1. Традиційне виховання дітей в дохристиянський період, освіта та педагогічна думка Київської Русі.	10	2	2	–	–	6	10	1	1	–	–	8
Тема 2.2. Освіта і педагогічна думка епохи Відродження України (XVI-XVIII ст.) та у складі двох імперій	10	2	2	–	–	6	9	1	–	–	–	8

(XVIII-поч. XX ст.)												
Тема 2.3. Уроки XX століття: шлях до національної системи освіти	10	2	2	–	–	6	12	1	1	–	–	10
Тема 2.4. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти у незалежній Україні.	9	2	1	–	–	6	11	1	–	–	–	10
Тема 2.5. Альтернативні технології та авторські програми в системі сучасної дошкільної освіти.	7	2	1	–	–	4	8	–	–	–	–	8
Разом за змістовим модулем 2	46	10	8	–	–	28	50	4	2	–	–	44
<i>Разом годин:</i>	90	18	16	–	–	56	90	8	4	–	–	78

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Змістовий модуль 1. Історія західноєвропейської педагогічної думки в контексті дошкільного виховання

Зміст першого модулю містить навчальний матеріал про предмет, завдання і методи історії дошкільної педагогіки, її зміст та особливості.

Тема 1.1. Антична педагогіка. Виховання і навчання дітей: від Античності до Середньовіччя.

Введення в дисципліну «Історія дошкільної педагогіки».

Виховання дітей умовах первіснообщинного ладу та в античних суспільствах. Альтернативні системи виховання у Давній Греції. Роль родинного виховання в епоху патріархально-родового Риму. Зародження філософсько-педагогічної думки в античному суспільстві. Перші педагогічні теорії, що знайшли практичне втілення у педагогічній діяльності та наукових ідеях Сократа, Платона, Арістотеля, Цицерона, Квінтіліана. Філософські твори педагогічного змісту.

Особливості дошкільної освітньо-виховної практики в епоху Середньовіччя. Загальний стан науки, культури та освіти у середні віки, відомі вчені. Типи виховних систем у середні віки.

Тема 1.2. Педагогічна думка про дошкільне виховання у Європі в епоху Відродження та Реформації.

Зміни у поглядах на дошкільне виховання в епоху Відродження. Твори і педагогічна практика видатних педагогів-гуманістів.

Основні ідеї реформаторського руху: здобутки, прогресивні тенденції тощо. Аналіз історичних фактів епохи Реформації: великі теоретики та практики педагогіки. Педагогічна система, дидактичні принципи та погляди Я.А. Коменського на дошкільне виховання. Праці Я.А. Коменського: «Материнська школа», «Золоте правило» дидактики та їх реалізація у роботі сучасного вихователя з дітьми дошкільного віку.

Тема 1.3. Педагогічні думки про дошкільне виховання у спадщині педагогів Західної Європи (XVII-XVIII ст.) та становлення суспільного західноєвропейського дошкільного виховання (XIX ст.)

Педагогічні теорії та ідеї про дошкільне виховання представників епохи буржуазних революцій. Основні проблеми організації системи народної освіти, зокрема дошкільної в країнах Європи.

Педагоги-класики кінця XVIII-XIX ст. Демократичні ідеї організації нової освіти, виховання дітей та їх теоретичне обґрунтування в педагогічних творах і втілення у практичній діяльності. Педагогічна концепція Дж. Локка «Еміль, або Про виховання» Ж.-Ж. Руссо як торжество гуманістичної педагогіки. Теорія елементарної освіти Й.-Г. Песталоцці.

Тема 1.4. Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти XX-XXI століття. Європейська освіта нового часу.

Розвиток філантропізму і неогуманізму в Німеччині. Педагогічна система А. Дістервега. Педагогічна теорія Й.-Ф. Гербарта. Педагогічні погляди Р. Оуена та Ш. Фур'є. Педагогічне вчення Фрідріха Фребеля.

Ознаки розвитку європейської освіти нового часу. Теорія «громадського виховання» і «трудової школи» та її представники. Теорія «вільного виховання», її засновники. Експериментальна педагогіка, ідея, зміст. Педагогіка особистості та фундаментальні принципи реалізації її головної ідеї. Теорія «нового виховання» і «нових шкіл», яка заслуговує окремої уваги – міжнародного педагогічного руху за оновлення школи і виховання, за побудову навчально-виховної роботи виходячи з інтересів дитини. Вальдорфська педагогіка, її основна ідея та особливості реалізації.

Змістовий модуль 2. Історія і практика розвитку суспільного дошкільного виховання на українських землях.

Зміст другого модулю містить навчальний матеріал про історію та практику (методики, технології) дошкільної педагогіки й освіти дітей дошкільного віку.

Тема 2.1. Традиційне виховання дітей в дохристиянський період, освіта та педагогічна думка Київської Русі.

Виховання і навчання у первісних та родових племенах на території України. Навчання й виховання дітей праукраїнців епохи палеоліту. Народньо-педагогічні уявлення праукраїнців трипільської культури.

Зміст, організація навчання, виховання та культурно-освітній розквіт Київської Русі (період княжої доби). Навчання та виховання дітей у Київській Русі, поява різних типів шкіл та освітніх установ для дітей. Літопис 988 року про виховання дітей.

Пам'ятки педагогічної думки Київської Русі. Просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. Освітні і культурні традиції Київської Русі.

Тема 2.2. Освіта і педагогічна думка епохи Відродження України (XVI-XVIII ст.) та у складі двох імперій (XVIII-поч. XX ст.).

Особливості освітнього процесу в епоху культурного Відродження та боротьба католицизму та православ'я в Україні на ниві освіти. Ренесансний вплив гуманістичних тенденцій європейської педагогічної думки на українську педагогічну реальність.

Розвиток української педагогіки. Два напрями освіти: православний і католицький.

Виникнення і діяльність різних типів шкіл: братських, вищих, козацьких. Братські школи та особливі риси їх діяльності.

Козацька педагогіка та її зміст. Відкриття перших українських університетів і академій. Видатні діячі української освіти XVI-XVIII ст.

Просвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського товариства. Стан освіти в Україні у складі Російської імперії. Стан освіти на західноукраїнських землях. Становлення суспільного дошкільного виховання в Галичині в кінці XIX-30-х рр. XX ст.

Видатні українські педагоги XIX – початку XX ст.

Тема 2.3. Уроки XX століття: шлях до національної системи освіти.

Видатні діячі української освіти ХХ ст., їх погляди, просвітницька діяльність та педагогічні доробки. Педагогічна діяльність і літературна спадщина А.С.Макаренка. Педагогічна діяльність і спадщина В.О.Сухомлинського. Твори для дітей.

Тема 2.4. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти у незалежній Україні.

Освітня політика незалежної Української держави. Відродження національної школи та дошкільного виховання.

Вплив процесів гуманізації і демократизації суспільного життя на розвиток педагогіки, освіти, виховання.

Перспективи і напрями розвитку освіти, вимоги до її змісту, рівня і обсягу.

Повернення до джерел народної педагогіки. Педагоги-новатори.

Тема 2.5. Альтернативні технології та авторські програми в системі сучасної дошкільної освіти.

Вітчизняна дошкільна педагогіка у контексті державотворчих новацій. Технології розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку. Авторські програми й колективні доробки науковців-практиків для галузі дошкільної освіти. Форми організації інформаційного простору для розповсюдження та обміну інформацією з питань розвитку дошкільної освіти.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

Діагностика знань студентів з навчальної дисципліни здійснюється шляхом проведення контрольних заходів.

Основними **формами** та **методами** діагностики успішності студентів з дисципліни при *поточному контролі* є:

- робота в малих групах спільне опрацювання групою студентів окремих завдань на основі засвоєного навчального матеріалу;
- презентація виконаних завдань із самостійної роботи перед аудиторією захист міні-проектів спрямованих на суб'єкт-суб'єктну взаємодію з учасниками освітнього процесу., зокрема з дітьми дошкільного віку тощо;
- дискусія – обговорення проблемних питань та обґрунтування власної позиції у поглядах на їх вирішення або окреслення оптимальних шляхів задля досягнення мети;
- кейс-метод – аналіз конкретних ситуацій, що дає змогу наблизити процес навчання до **умов** реальної практичної діяльності.

Тестові завдання, тематичне експрес-опитування, модульні контрольні роботи (МКР).

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку, який передбачає виконання студентом(-ми) конкретних контрольних завдань, які виконуються у процесі вивчення програмного матеріалу самостійно або під керівництвом викладача.

Демонстрація студентом (-ми) набутих компетентностей здійснюється крізь призму підсумкових тестів або

Захисту проєкту з використанням мультимедійних засобів (PowerPoint, відео, колаж тощо) на засадах відкритості й прозорості.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік – поточна успішність 100 балів.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основна:

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України: Підручник. Київ: Либідь, 2006.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ: Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2001. 33с.
3. Збруєва А. А., Рисіна М.Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навч. посібник. Суми: Сум. ДПУ, 2000.
4. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Тернопіль, 1996. 436 с.
5. Кравець В. Історія української школи і педагогіки. Курс лекцій. Тернопіль, 1994. 358 с.
6. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції / Кол. авт. Погрібний А., Алексюк А., Вишневський О., Майборода В., Кононенко П., Стельмахович М., Усатенко Т. Київ: Школяр, 1997. 148 с.
7. Концепція дошкільного виховання в Україні. Київ: Освіта, 1993. 14 с.
8. Концепція педагогічної освіти України. Київ: Либідь, 1991. 28 с.
9. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 190 с.
10. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. (Вища освіта ХХІ століття) / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2003. 450 с.
11. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: Навч. посіб. Київ: Вікар, 2003. 335 с.
12. Українська педагогіка в персоналіях: Навч. посібник у 2-х кн. / За ред. О. В. Сухомлинської. Київ: Либідь, 2005. Книга 1. 624 с.; Книга 2. 552 с.
13. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні: Навч. посібник. 2-е вид., доп. Донецьк: ТОВ «Юговосток, Лтд», 2008. 231 с.
14. Улюкаєва І. Г. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посібник / Упорядник Улюкаєва І. Г., за заг. ред. Улюкаєвої І. Г. 2-е вид., доп. Донецьк: ТОВ «Юговосток, Лтд», 2008. 213 с.
15. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. Київ: Слово, 2016. 424 с.
16. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посібник / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; За заг. ред. З.Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004. 511 с.

Допоміжна:

1. Витяг із Державної національної програми «Освіта» ("Україна ХХІ століття") / Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004.
2. Витяг із закону України «Про дошкільну освіту». Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004.
3. Витяг з базового компонента дошкільної освіти в Україні. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навчальний посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004.
4. Нариси історії українського шкільництва 1905 – 1933: Навчальний посібник / О. В. Сухомлинська та ін. за ред. О. В. Сухомлинської. Київ: Заповіт, 1966. 304 с.
5. Квінтіліан М.Ф. «Про виховання оратора» / Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник / Заг. ред. Є.І. Коваленко. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 48-57.
6. Корсак К. Система освіти Франції: цілі, структура, досягнення і проблеми. *Вища освіта України*. 2001. №1. С. 91-102.
7. Кошманова Т. С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960 – 2000 рр.): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. *Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України*. Київ: 2002. 40 с.
8. Кузь В. Г. Освіта ХХІ ст.: сучасний підхід / Зб. наук. праць. Умань, 2001. С. 108-118.

9. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки: 1917-1985. / За ред. В.І. Лугового. Київ: Либідь, 1992. 196 с.
10. Майборода В. К. Становлення і розвиток національної педагогічної освіти в Україні (1917-1992 рр.): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. / *КДУ ім. Т. Г. Шевченка*. Київ: 1993. 58 с.
11. Слободянюк Т. Б. Становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні (кінець XIX – початок XX століття): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / *НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Київ: 2000. 20 с.
12. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки. Тернопіль, 1994.
13. Педагогические идеи Роберта Оуэна / В кн.: Избранные отрывки из соч. Роберта Оуэна. Москва, 1940.
14. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: Нариси / Під. ред. М. Ярмаченко. Київ: 1991.
15. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага: Укр. громад. вид. фонд, 1924. 123 с.
16. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми. *Шлях освіти*. 2003. №1. С. 39-73.
17. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. Київ: Центр учбової літератури. 2008. 224 с.
18. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / О.В. Васюк, І.В. Сопівник. Київ: ДАКККіМ, 2010. 600 с.
19. Цимбалюк І. Психологія спілкування: Навч. посібник. Київ: «Професіонал», 2004. 304 с.
20. Яблонко В. Я. Психолого-педагогічні основи формування особистості. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 220 с.

Періодичні видання:

1. «Дошкільне виховання»
2. «Вихователь – методист дошкільного закладу»
3. «Палітра педагога»
4. «Психолог дошкілля»
5. «Педагогіка толерантності»

Інформаційні ресурси

Офіційні:

<http://www.kmu.gov.ua/control/> – Урядовий портал
<http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти і науки України
<http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/index> – Комітет з питань освіти і науки

Довідкові:

http://www.ednu.kiev.ua/index_u.htm – Освітня мережа України

Тематичні:

<http://ped.sumy.ua/> – Українська педагогіка

Портали:

<http://originweb.info/> – Научно-образовательный портал
<http://www.znannya.org/> – Портал Знань
<http://ostriv.in.ua/> – Острів знань
<http://www.osvita.org.ua/> – Освітній портал